

## واژه ها و یا صفاغ اغبر و غبراء

نوشته: نوروز علی ثابتی

۵ جنوری ۲۰۲۰

توضیح واژه ها و یا صفاغ اغبر و غبراء که در اشعار ناصر خسرو ذکر شده اند:

اغبر = واژه عربی بوده صفت است، به معنای «رنگ خاکی، و یا خاکستری رنگ»، که مؤنث آن غبراء است. مُغْبِر = خاک آلود، غبار آلود؛ تیره، تیره رنگ، رنگ تاریک.

ناصر خسرو در ابیات زیر، واژه های اغبر، غبراء، و مغبر را که از یک مصدر مشتق شده اند، در اشعار خود بکار برده است. و بیشتر «زمین» را به این صفت، متصّف ساخته است. آسمان را با واژه توصیفی «اخضر = سبز رنگ»، و زمین را با واژه توصیفی «اغبر = خاکی رنگ» توصیف نموده است.

گنبد خضرا = مراد از آسمان، و گوی مغبر مراد از زمین می باشد.

از نظر ناصر خسرو، شکل زمین کرّوی و رنگ آن «خاکی» می باشد. کره، یک واژه عربی است که در فارسی برایش «گوی» می گویند، در انگلیسی، Sphere برای جسم گرد می گویند، برای کره زمین Globe می گویند.

گوی مغبر = کره خاکی. به شغنی = بنین پوت (توپ خاکی رنگ).

بگذشت ز هجرت پس سیصد نود و چار  
بگذاشت مرا مادر بر مرکز اغبر

ناصر خسرو

مخرام و مشو خرم از اقبال زمانه  
زیرا که نشد وقف تو این کره غبرا

و در جا های دیگر:

خفته چه خبر دارد از چرخ و کواکب؟  
دادار چه رانده است بر این گوی مغیر؟

به دانش توانی رسید، ای برادر  
از این گوی اغبر به خورشید ازهر

همی تا جهان است وین چرخ اخضر  
بگردد همی گِرد این گوی اغبر

فرخی سیستانی هم، رنگ مغیر (رنگ خاکی و یا خاکستری) را در اشعارش بکار برده است. مثلاً:

هوای روشن از رنگش مغیرگشت وشد تیره  
چو جان کافری کشته ز تیغ خسرو والا.

در زبان عربی، صفات حالت جندر (gender case) بخود می گیرند که برای جنسیت مذکر و مونث، گردان می شوند .

ناصر خسرو، زمین را هم به شکل مذکر (اغبر)، و هم به شکل مونث (غبراء) توصیف نموده است.

ما در زبان شغنانی هم این حالت دستوری را داریم. مثلاً: برای توصیف گاو = اگر نرینه (مذکر) باشد، می گوئیم: روشنت بنیج. اگر مادینه باشد می گوئیم (راشت ژاو). روشنت و راشنت، مانند صفات، احمر و حمراء در عربی است، و یا مانند، اغبر و غبراء. و صفات دیگر عربی هم از حیث جندر (جنسیت) بطور زیر گردان می شوند.

اصفر = زرد، مؤنث آن صفراء است. به انگلیسی Grey; Gray

اخضر = سبز، مؤنث آن خضراء است، به انگلیسی Green

اسود = سیاه، مؤنث آن سوداء است، به انگلیسی Black

آبیض = سفید، مؤنث آن بیضاء است، به انگلیسی White

ازرق = کبود، مؤنث آن زرقاء است، به انگلیسی Blue

احمر = سرخ، مؤنث آن حمراء است، به انگلیسی Red